

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi polji. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrto leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrto leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 23. aprila 1873.

Obseg: Kako stoji s turško govejo kugo? — Vinorejcem na Krasu v prevdarek. — Še nekoliko o planinstvu sploh. — Gospodarske skušnje. — Nova cestna postava za deželo Kranjsko. (Dalje.) — Poglavitne odločbe nove postave za direktne volitve v državni zbor. — O stranki pravice ali pravni stranki Avstrijski. (Konec.) — Mnogovrstne novice. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Kako stoji s Turško govejo kugo?

Iz vseh krajev na gorenjskem Kranjskem, kjer se je izprva vnela goveja kuga, moremo danes poročati, da posihmal se ni na novo prikazala nikjer, ko je bila pobita bolna ali sumljiva živina.

V Medvodah med Ljubljano in Kranjem je pretekli teden krava poginila, pri kateri so pri raztelesenji se našla nektera sumljiva znamenja, ki so tem več sumljiva bila, ker so se goveda tega gospodarja gonila napajat po tisti poti, kodar so Hrvaške buše v Praše šle. V tacih sumljivih okoliščinah veli postava v §. 21., da se stori vse, kar je treba, da, če bi sumljiva bolezen zares še drugo živinče napadla in bi se ta potem za kužno spoznala, se brž zaduši kuga, da ne sega dalje. Modro je postava ta §. določila, ker skušnje vseh dežel kažejo, da se včasih, ko zdravniki ne vidijo bolne živine žive in ne morejo opazovati znamenj njenih, se bolezen za tako ima, da se ne more ne za nenevarno, pa vendar tudi ne za kužno priznati, in takrat je za varnost sosedov treba zaprtije sumljivega hleva in sumljive hiše. Se ve, da to razumeti, treba je več uma kakor ga ima kak živinsk mazač ali neveden župan.

Tudi na dolenskem Kranjskem se je kuga v Javorici po ostru izpeljavi postave mahoma zatrla; vsaj se dozda ni nič več slišalo o kugi ondi.

Al v drugi vasi v Krškem okraju na Dolenskem se je vnela, namreč pri sv. Lorencu. Komisija je edino kuge sumljivo kravo pobiti dala in s tem menda zatrla kugo.

Za stražo na meji Kranjski in Hrvaški je dovolilo c. k. vojno ministerstvo sedaj deželi Kranjski več vojakov, ki so res potrebni zato, ker, kakor Zagrebški časnik „Obzor“ piše, se je goveja kuga malo da ne vnela po celi županiji Zagrebški. Temu naznanilu pa dodaja to-le opazko: „Kdor je slišal v naših poslednjih listih poročila o postopanju policajno-zdravstvenih nadzornikov na sejnih, ne bo se ni malo čudil tej žalostni novici“. Čujte župani in drugi, ki imate skrbeti, da se na tanko spolnuje postava, ne pa nečimurno ter je potem cela dežela tepena zarad take in enake nemarnosti.

Iz Koroškega ni bilo zadnje dni nič slišati o novi kugi. —

Vinorejcem na Krasu v prevdarek.

Odkar se je ostru teran vinorejcem prikupil in povzdignil v ceni, si tamošnji posestniki prizadevajo, pridelek pomnožiti, in to z zasajanjem novih brajd.

Po dosedanem ravnanju in razpeljevanju brajd pride vprihodnje veliko svetá pod brajde; tudi se bode potrebovalo veliko več podpornega lesa, namreč rahelj in kolcev.

Vprašanje je tedaj: od kod se bode dobivalo podpornega lesa, ker ga na Krasu še toliko ni dobiti, kolikor ga je bilo do sedaj potreba?

Morebiti iz daljnih gozdov po visoki ceni? Ali to se bode komaj splačevalo.

Oziroma na to naj bi Kraševci v prevdarek vzeli sledeči nasvèt:

Pri zasajanju novih brajd naj se sadi trtni grm po 11 čevljev narazen, in v sredo vmes en klen, dobro močan, da bode v treh ali štirih letih blizo dva palca debel dorastel. Kedar trte izrastejo, naj se za razpeljevanje privežejo remeljni ali še boljše smrekovi drogovi na klene, prvi do dva čevlja, drugi kake tri in pol in tretji pet čevljev od tal, in na te naj se privezujejo trtne čoke. Tako bodo vse trte stale po konci, dosti manj tal zadevale in ne potrebovale druge podpore.

Skušnje bodo kmalu pokazale, kakošen dobiček bi ta preuredba donášala. O...

Še nekoliko o planinstvu sploh.

Kakor slišimo, glasi „Novic“ o združenju gospodarstva na planini niso bili klici vpijočega v puščavi. To nas veseli. Da še bolj pritismemo na dobro voljo naših gospodarjev, ki imajo posestva na planinah, naj dodamo še to, kar piše knjižica „Zboljšanje gospodarstva na planinah“, ki ni v tolikih rokah, kakor bi želeli, da bi bila.

Tako premožnih planinarjev — beremo ondi — se menda po Slovenskem le malo najde, ki bi mogli z največim pridom oskrbovati vse, kar je pri umnem planinstvu potrebno in koristno. Mali gospodarji pa ne morejo nikakor dobivati, ako je vsak sam za se, velikega dobička iz stanarij ali planinstva. Najboljše je tedaj tudi tukaj, da se posamesniki združijo in si drug drugemu pomagajo. „V združbi je moč“ pravi star pregovor, ki je tudi popolnoma resničen, kajti cela soseska ali več družnikov skupaj si gotovo laže napravijo in oskrbijo vse to, česar potrebujejo, da se more planina in stanarija vedno v najboljšem stanu obdržati,

vse to pa tudi z veliko manjšimi stroški nego posamesen človek.

Temu naj povemo le en dokaz:

Ko je stanarija umno napravljena in je vse v najlepšem redu, kar si cela sosenska ali več družbenikov gotovo več oskrbi nego kak posamesnik ali celo mali in srednji gospodarji, potem zadostujeta, na priliko, za 400 krav 2 stanarja in 3 ali 4 pastirji, katerim gotovo še toliko časa ostaja, da oskrbē vse, kar stanarijo v dobrem stanu vzdržuje; a zraven še tudi lahko kak prostor otrebijo in še kako drugo delo v roke vzamejo.

Vse osebe tedaj, kolikor jih je treba v izboljšanje planine in umno vravno planinskih stanarij pri 400 kravah, da se planina vedno v dobrem redu in najboljšem stanju obdržē, stale bi na 3, k večemu 4 poletne mesece računeno, z vsemi potroški gotovo ne čez 800 goldinarjev. Na ta način, to je, ako se 400 krav združi, se z eno stanarijo tudi popolnoma umno, dobro, veliko boljše, pa tudi z veliko večim dobičkom lahko stanari, nego bi bilo to posamesnim manjšim gospodarjem mogoče.

Vzemimo pa, da teh 400 krav spada kakim 100 ali znabiti še več gospodarjem v vlast. Koliko truda več, koliko časa več in zamude, koliko manj in slabjega masla in sira, tedaj tudi manj dobička bi donašala planina tem sto gospodarjem, ako bi vsak sam za se pasel, sir delal itd.!

To menda vsaki, kdor to stvar le nekoliko premisli in le površno prevdari, lahko razvidi.

Tedaj lahko rečemo, da bi potem omenjenih 100 gospodarjev, namesto 800 gold. pašnja (pastirovanje), sirarija itd. stala gotovo več nego 2000 gold., a za sir in maslo bi pa skupili, ako tudi vse prodadō, celih 2000 gold. manj. Razložek tedaj ne znaša nič manj nego 3200 gold. reci: tri tisoč in dvesto goldinarjev! Vsak planinar, ki zna računati, si to stvar lahko sam preračuna in prepričal se bode, da je temu res tako.

Ako ima gospodar več, postavimo, 20—30 krav in še nekoliko ovac in kōz, in svoj lastni del planine, no! tak gospodar potem, se vé da, tudi sam za se lahko stanari; in to še posebno takrat, ako ima svojeglavne, trmaste, starokopitne sosede, s katerimi mu nikakor ne kaže, da bi se ž njimi združil.

Skoraj vsaka planina je tako ustvarjena, da se lahko na tri pašne dele loči in sicer: nekoliko prostora je posebno primornega za pašo goveje živine, nekoliko za ovce, in nekoliko za koze. Nikakor pa ni napčno, ako se kozje, kravje in ovčje mleko skupaj v izdelovanje sira porabi; kajti, če se kravjemu ali kozjemu mleku nekoliko ovčjega mleka primeša, je sir gotovo bolj masten, pa tudi boljega okusa nego iz samega kravjega ali kozjega mleka.

Naj tudi tukaj še enkrat opomnimo, bodi-si sosenska, posamesni gospodar ali pa kaka družba, vsak naj ima natančen in vesten zapisnik. Posebno pa je zapisnik soseskam in družbam neobhodno potreben, kajti od natančnega zapisovanja in računanja zavisí dobiček vsakega gospodarstva.

Gospodarske skušnje.

* *Da dobi konj lepo svetlo dlako.* — Če konju daješ na teden dvakrat — posebno spomladi in jeseni — kuhovine lanénega semena piti, to je, da v 5 bokalih vode skuhaš dobro pest lanénega semena, in če tako delaš vsaj 4 tedne zaporedoma, bode konj dobil lepo dlako. —

* *Prijateljem dobre pečene kuretine.* — V časopisu „M. M.“ pripoveduje, da je nekdo v neki krčmi na

mizo dobil jako finega kopuna. Krčmar mu odgovori, da je to petelin, ktereга je videl poprej letati okoli hiše. Gost ni hotel tega verjeti, kajti trdil je, da bi morala biti pečenka jako trda. Krčmar pa mu to tako le razjasni: Jaz dajem petelinu eno uro poprej ko ga zakoljem, glažek ruma in ga potem pustim celo uro letati. Potem ga zakoljem in meso je fino mehko. — Mi nismo tega poskusili. Kdor ima veselje pijanega petelina pečenko pripravljati, naj poskusi!

* *Esparseta ali turška detelja za čebele.* — Ni je koristnejše rastline za čebele kakor je turška detelja. Skušeni čbelar Stein naznanja — ne bi verjel — da mu je en močen roj na en dan nanosil 21 funtov medū, ker je turška detelja bila tik pred čbelnjakom, drugi roj nanosil mu je o 4 dneh 60 funtov. Méd — pravi Stein — je belkast in v vsem drugem izvrsten. Vredno je po takem, da si čbelarji zapomnijo to.

„Gosp. List“.

Nova cestna postava za deželo Kranjsko.

(Dalje.)

Zalaganje stroškov za občinske ceste in poti.

§. 16. Vsaka občina je praviloma dolžna skrbeti za to, da se po njeni zemlji redno napravljajo in vzdržujejo potrebne občinske ceste, potje in mostovi.

A kjer so posebni skladi (konkurencije) za vzdržavanje posamesnih občinskih cest, potov in mostov, naj ostanejo tudi vprihodnje.

Napravljanje in vzdržavanje občinskih cest in potov je notranja občinska stvar, določbe občinskega zakona pa naj bodo za merilo, kedar je skrbeti za potrebne denarje ali za delo.

Zasebnopravne dolžnosti.

§. 17. Dolžnosti, ktere se na posebne pravne naslove opirajo o tem, da se mostovi ali posamesni cestni kosovi vzdržujejo in popravljajo ali popolnoma ali nekoliko, ostanejo veljavne o vsaki vrsti cest.

Priplačila zasebnikov za posebno uporabo kake okrajne ceste.

§. 18. Občinskim cestam, ktere največ služijo na korist večim podvzetjem, odmeri se poseben naklad, ako ga občine poprosijo. — Koliko naklade se jim naloži, to določi posebna deželna postava.

III. Pristojnost o cestnih stvaréh.

Sodelovanje deželnega zbora.

§. 19. Uvrstitev kake ceste v vrsto okrajnih (kantonskih) cest, opustitev okrajne ceste, določba o osnovi in o zvršilu osnove pri novi takošni cesti, potem izprememba skladnih okrajev, razen slučajev, omenjenih v §. 7., ustanovitev posebnega sklada pri okrajnih cestah za posamesne koristi (§. 18.) se godí vsled deželne postave.

Predno se naredí taka deželna postava, naj se najprvo doženó potrebne razprave z udeleženci in pa tehnične pozvedbe, ter naj se tudi dotične cesarske gosposke doprašajo, kar se tiče javnih in vojaških ozirov.

Področje deželnega odbora.

§. 20. V področje deželnega odbora spada: vrhovni nadzor nad napravljanjem in vzdržavanjem okrajnih cest, dovolitev denarnih pripomoči za ceste v mejah proračuna, s katerim je deželni zbor sploh dovolil stroške za delanje cest, potem določevanje, kako in kam naj se ti dovoljeni novci porabijo, in pa razsodba o pritožbah proti naredbam okrajnih cestnih in občinskih odborov.